

**Killar och strategiska brott – Riskfaktorer bland unga
killar i Stockholms stad**

Preventionscentrum Stockholm

www.stockholm.se/forebygg

Författare: Julia Sandahl

Sammanfattning

Med strategiska brott avses brott som förutsäger en fortsatt brottskarriär. De brottstyper som, när de förekommer tidigt i en ung människas liv, med störst sannolikhet leder till en lång och allvarlig kriminell bana är *stöld av fortskaffningsmedel* och *rån*. Studien Killar och strategiska brott beskriver omfattningen och karaktären av sådana brott bland pojkar i nionde klass i Stockholms stad.

Analysen syftar till att identifiera faktorer inom skola, familj och på individnivå som samvarierar med benägenheten att begå strategiska brott och som därmed borde vara föremål för insatser. Avsikten är också att undersöka huruvida det är en risk i sig var i staden man bor med avseende på sociala förhållanden. Nedan presenteras en sammanfattning av de faktorer som enligt analysen ökar risken för strategiska brott bland femtonåriga pojkar i Stockholms stad:

- **Umgänge** – kamrater med en kriminell livsstil, det vill säga kamrater som till exempel begår brott och använder narkotika.
- **Skolan** – skolk och misslyckande i skolarbetet i form av låga eller inga betyg.
- **Familj** – föräldrar med låg grad av tillsyn/insyn i den unges fritidsvanor, det vill säga de vet sällan var han är när han är ute eller med vilka han umgås. Det är också vanligt att graden av uppmärksamhet (stöd och uppmuntran) från föräldrarna är låg.
- **Egenskaper** – aggressivitet och antisociala eller normbrytande attityder.
- **Erfarenheter** – tidigare erfarenhet av till exempel droger, mobbning, trafikasserier, eller att ha blivit tagen av polisen.
- **Bostadsområde** – boende i ett av de socialt mest tyngda ytterstadsområdena, ofta med låg grad av informell social kontroll.

De huvudsakliga slutsatser som kan dras av resultaten ovan är bland annat att insatser i större utsträckning bör riktas mot etableringen av brottsliga grupperingar med fokus på relationer mellan brottsliga individer. För att lyckas med detta är det viktigt att stärka olika skyddsfaktorer och skapa möjligheter för pojkar med en problematisk tillvaro att välja bort ett kriminellt umgänge. Skolan kan utgöra en viktig skyddsfaktor. Det är väl motiverat att utveckla

metoder för att minska frånvaron och förbättra studieresultaten. Skolan är också en central aktör när det gäller att tidigt identifiera barn i riskzonen för att, i samverkan med föräldrar och andra myndigheter, kunna vidta lämpliga åtgärder. Till detta arbete krävs ett ökat förtroende – samt ett långsiktigt samarbete på lokal nivå mellan elever, föräldrar, skola, socialtjänst och polis. När det gäller att stärka de skyddsfaktorer som är kopplade till familjen, har familjebaserade insatser med fokus på att stärka föräldrarollen visat sig vara en effektiv väg att förebygga kriminalitet.

Åtgärder som syftar till att förändra beteenden och tänkesätt är allmänt sett mer effektiva än till exempel övervakning och avskräckande insatser. Insatser som innebär att ungdomar tränas i att se konsekvenserna av ett beteende, att förstå egna motiv och utveckla nya alternativa strategier har en relativt positiv effekt på egenskapsrelaterade riskfaktorer som aggressivitet och antisociala attityder.

Vetskapen om att mobbning, skolk och narkotikaanvändning är indikatorer på strategisk brottslighet kan ses som en möjlighet att ingripa och förhindra en fortsatt negativ utveckling. Insatser som förebygger mobbning, skolk och narkotikabruk förebygger på längre sikt också strategiska brott. Att tidigare kontakt med polisen är en så tydlig indikator, särskilt i socialt tyngda områden, ger stöd åt den typen av åtgärder som syftar till att utveckla samverkan mellan socialtjänst, polis och åklagarmyndighet för att åstadkomma skyndsam ärendehantering. Ibland kan det vara viktigt att även reagera på mindre förseelser, framför allt när dessa upprepas. Det är också viktigt att på olika sätt arbeta för att förebygga rekrytering av unga personer till kriminella nätverk.

Trots att omfattningen av strategisk brottslighet är betydligt större i de socialt tyngda områdena är det, med få undantag, samma riskfaktorer som gäller överallt. Av detta kan man dra slutsatsen att det är ansamlingen riskfaktorer och/eller bristen på skyddsfaktorer i dessa områden som bidrar till den skeva fördelningen. Det är därför särskilt viktigt att stärka skyddsfaktorerna i dessa områden.

Bakgrund

I åldern mellan 15 och 17 är andelen kriminellt aktiva som störst. Bara en mycket liten och speciell andel av ungdomarna fortsätter att begå brott i vuxen ålder. Att minska nyrekryteringen till kriminella livsstilar är en central del i det preventiva arbetet. För att kunna göra det är det viktigt att tidigt identifiera den grupp personer som ligger i riskzonen för att utveckla en kriminell karriär. I dag vet vi vilka typer av brott som har sämst prognos, det vill säga som med störst sannolikhet leder till så kallad kronisk brottslighet. Dessa brott kallas strategiska brott (Brå-rapport 2000:3). Med kännedom om var sådana brott begås samt om vad som karaktäriserar de unga som begår dem kan brottsförebyggande åtgärder sättas in där de gör mest nytta. *Tillgrepp av fortskaffningsmedel* (bil- mc- eller mopedstöld) och *rån* är de brottstyper som med störst sannolikhet leder till fortsatt brottslighet och kommer därmed att ligga i fokus för denna analys¹. I Stockholms stads olika stadsdelsområden är brottslighetens karaktär ojämnt fördelad. En del problem är vanligare i vissa områden än i andra. Resursfördelning och olika typer av insatser måste därför riktas och anpassas till detta faktum.

Vartannat år utför Preventionscentrum Stockholm, socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningens förebyggande enhet den så kallade Stockholmsenkäten. En unik totalundersökning bland stadens alla niondeklassare och samtliga elever i årskurs 2 på gymnasiet. Sammanlagt svarade nära 11 000 elever på frågorna år 2008. Andelen pojkar som uppgivit att de någon gång under det senaste året har begått något av ovanstående brott ökade mellan 2004 och 2006 och ytterligare något i 2008 års mätning. Mest tydlig är ökningen när det gäller personrån. Detta trots att andelen gravt brottsbelastade ungdomar i riket² totalt sett har minskat under samma period (Brå-rapport 2010:6).

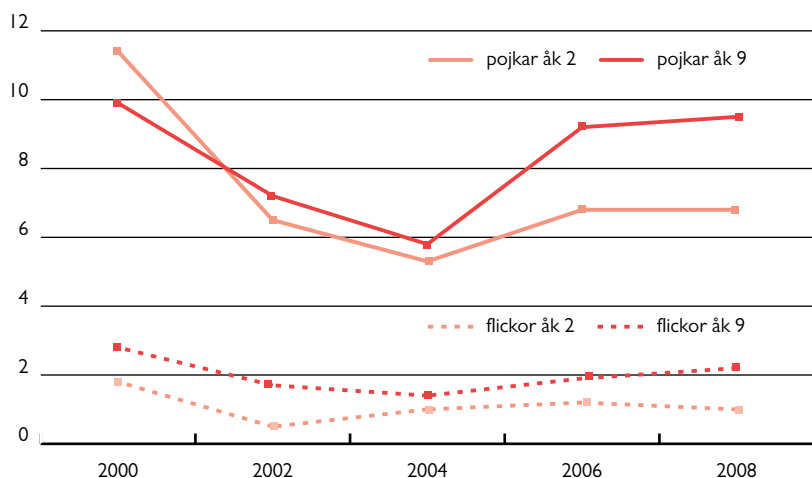
I figur 1 nedan illustreras utvecklingen över tid när det gäller de brott som ska analyseras i denna studie. I figuren presenteras de som svarat att de minst en gång under de senaste 12 månaderna begått minst ett av de två strategiska brotten³. Det är dock viktigt att nämna att det främst är personrån, som står för ökningen. Andelen pojkar i nian som svarade att de tvingat till sig värdefulla föremål fördubblades nästan mellan 2004 och 2008, från knappt 4 procent till nästan 8. Man kan dock se en liten ökning även när det gäller stöld av fortskaffningsmedel från 4 procent till drygt 5, vilket kan jämföras med en mindre andel (2,6 procent för mc/mopedstöld och 2 procent för bilstöld) samt en stadig minskning sedan 1995 (från 5,8 procent för mc/mopedstöld och 4,5 procent för bilstöld) av motsvarande brott bland pojkar i årskurs nio i hela riket (Brårapport 2010:6).

¹ Rån avgränsas här till personrån, mätt genom den fråga i enkäten som kommer närmast personrån: "Har du, minst en gång, under de senaste 12 månaderna tvingat någon att ge Dig pengar, mobiltelefon eller något annat värdefullt?"

² Mätt som andel ungdomar i skolor nio som begått fler än 15 brott.

³ En liten del av branten mellan 2004 och 2006 kan förklaras av en förändring i frågeformuläret 2006. Stöld av moped las till de övriga fortskaffningsmedlen från att inte ha varit med i 2004 års undersökning. Det är emellertid den fråga som avser att mäta personrån som står för den största delen av ökningen.

Figur 1. Utveckling över tid, andelar elever i år 9 och i år 2 på gymnasiet som uppgivit att de begått minst ett strategiskt brott under det senaste året.



Den grupp som i det här fallet står för den största ökningen är pojkar i årskurs nio där 9,5 procent har uppgivit att de minst en gång det senaste året gjort sig skyldiga till minst ett av de två brotten, stöld av fortskaffningsmedel eller personrån. Då ungefär var fjärde person som debuterar med ett sådant brott, senare i livet kommer att tillhöra den lilla grupp som står för 50 procent av den totala brottsligheten (Brå-rapport 2000:3), är det angeläget att fokusera särskilt på dessa pojkar, deras föräldrar och de professionella som möter pojkarna i sitt arbete med att förhindra en fortsatt negativ utveckling.

I denna studie avses att utifrån tidigare forskning på området, undersöka vilka egenskaper eller riskfaktorer hos pojkarna som samvarierar med erfarenhet av strategiska brott. Analysen syftar också till att undersöka om, och i så fall, hur riskfaktorerna och mönstret när det gäller de strategiska brotten skiljer sig åt mellan olika områden i staden med avseende på sociala faktorer samt huruvida vissa faktorer verkar mer betydelsefulla än andra.

Risikfaktorer och brott – tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter

Två teoribildningar som har påverkat preventionsforskningen i stor utsträckning är kontrollteori och social inlärningsteori. Dessa båda teorier var också den huvudsakliga utgångspunkten vid konstruerandet av frågor om brott samt om risk- och skyddsfaktorer i Stockholmsenkäten.

Den mest kända kontrollteorin är sociologen Travis Hirschis teori om kontroll genom sociala band som vann stor popularitet bland kriminologer under 1970- och 1980-talen. Till skillnad från många andra teorier som söker förklara kriminellt beteende är det, för kontrollteoretikerna, konformiteten som problematiseras istället för brottsligheten. Man frågar sig vad det är som gör att människor *inte* begår normbrytande handlingar istället för vad det är som gör att de gör det. De flesta människor får nämligen, enligt Hirschi (1969), regelbundet impulser att göra något avvikande. Hirschi fokuserar till en början främst på familjens och skolans roll i socialiseringsprocessen men senare tillsammans med Gottfredsson (1990) också på mer individuella självkontrollsfaktorer.

Ytterligare en teoretisk inriktning som i hög grad har påverkat forskningen om risk- och skyddsfaktorer är den sociala inlärningsteorin. Teoribildningen utvecklades på 1960-talet och går enkelt uttryckt ut på att barn och ungdomar lär sig nya beteenden genom att observera andra. I motsats till självkontrollteorin, behöver de enligt den sociala inlärningsteorin inte ha egna unika erfarenheter som ökar respektive minskar risken för avvikande beteende. Genom att observera andra påverkas man inte bara av enstaka handlingar utan anammar också livsstilar, könsroller, attityder och kulturella värderingar. I barndomen är föräldrarna de viktigaste modellerna men under ungdomsåren blir kompisar allt mer betydelsefulla (Ferrer-Wreder m.fl. 2005).

Teorin om sociala band är väl beprövad. Bland annat har den testats i två svenska avhandlingar (Ring 1999, Svensson 2004) på riksrepresentativa urval av flickor och pojkar i Sverige och till stora delar fått stöd. Det vill säga starka sociala band i form av bland annat god anknytning till skola och föräldrar har visat sig kunna minska risken för avvikande beteende.

Resultat som dessa har, i Sverige (Sundell 2003, Ring 1999, Svensson 2004) såväl som i andra västländer (Sambson & Laub 1995, Loeber & Farrington 1998, Huizinga & Jakob-Chien 1998) lett till att man har kunnat identifiera ett antal risk- och skyddsfaktorer när det gäller brottslighet och annat normbrytande beteende som i stor omfattning bygger på en kombination av kontrollteori och social inlärningsteori.

En riskfaktor för ett visst beteende är inte nödvändigtvis samma sak som orsaken till beteendet. Det vill säga förekomsten av riskfaktorer ökar sannolikheten för att ett riskbeteende ska utvecklas, medan förekomsten av skyddsfaktorer innebär att sannolikheten för riskbeteendet minskar. Begreppen är inte klart definierade och kan användas omvänt, det vill säga en skyddsfaktor kan vara en riskfaktors motsats. Eftersom kunskapen om vilka faktorer som försätter en person i riskzonen har blivit allt bättre har tyngdpunkten numer förskjutits till att öka förståelsen för de personer som utvecklas positivt trots att de lever i en negativ miljö. Promotion är den positiva formen av ordet prevention (Ferrer-Wreder m.fl. 2005). Som ett första led i att undersöka hur det ser ut beträffande strategiska brott i Stockholms stad avgränsas denna studie dock till att undersöka förekomst av risker.

Utifrån de olika teoretiska inriktningarna som beskrevs inledningsvis har forskningen kring normbrytande beteende bland barn och ungdomar identifierat riskfaktorer på olika nivåer. För att förstå hur och varför unga människor utvecklar ett kriminellt beteende är det nödvändigt att ta hänsyn till såväl förhållanden som rör personens egenskaper och erfarenheter som till förhållanden i den sociala och i den strukturella miljön (Andershed & Andershed 2005). På det individuella planet talar man ofta om uppmärksamhetstörningar som hyperaktivitet och impulsivitet. Exempel på riskfaktorer inom familjen kan vara splittrad familj, missbruk eller kriminalitet bland föräldrarna. I skolan eller på gruppnivå kan det handla om att inte nå kunskapsmålen i skolan eller att ha kriminella kamrater. När det gäller de strukturella faktorerna kan det röra sig om faktorer i närsamhället, i den fysiska miljön eller om ojämlikhet och social skiktning. Enstaka riskfaktorer innebär ofta en begränsad riskökning medan flera parallella riskfaktorer ökar risken mer påtagligt (Farrington & Welsh). I denna analys redovisas dock de enskilda riskfaktorernas effekter separat. Det är då viktigt att tänka på att riskfaktorerna ofta förekommer tillsammans samt att risken för kriminalitet ökar ju fler riskfaktorer en individ bär på. Ytterligare en princip är att risken för kriminalitet generellt är större när det finns riskfaktorer på flera olika nivåer samtidigt (Andershed m.fl. 2010). Det vill säga om en person har individuella egenskaper som innebär ökad risk, som hög grad av aggressivitet samtidigt som det finns risker i familjen och/eller i den strukturella miljön. Det kan till exempel handla om låg uppmärksamhet från föräldrar på grund av stor familjestorlek samt att bo i ett utsatt område.

Teoretiska modeller för att förklara utvecklingen av kriminellt beteende samt hur riskfaktorerna kan tänkas inverka på en sådan process blir allt vanligare. The Social Development Model (SDM) (Catalano & Hawkins 1996) är en sådan utvecklingsmodell som bygger på de ovan nämnda ursprungsteorierna, kontroll-

teori och social inlärningsteori. Modellen försöker förklara hur individuella egenskaper i kombination med sociala och miljömässiga faktorer kan leda till ett vägval mellan en prosocial väg eller en normbrytande/kriminell utvecklingsväg. Vägvalet är ett resultat av fyra processer. Den första processen handlar om den unga personens *möjligheter att engagera sig* i antingen prosociala eller kriminella aktiviteter. Den andra processen handlar om *graden av engagemang* i antingen prosociala eller normbrytande aktiviteter. Om en ungdom till exempel umgås mycket med kompisar med normbrytande beteende kan han eller hon utveckla sociala eller känslomässiga band till dessa personer som i sin tur kan leda till kriminellt beteende. Den tredje processen är *förmågan att delta* i samhällets aktiviteter. Här har de individuella egenskaperna en central betydelse. Den fjärde, slutligen, handlar om *graden av förstärkning eller belöning* som den unga personen upplever sig få vid deltagandet i antingen prosociala eller normbrytande aktiviteter. Tanken är att när möjligheterna, engagemanget och förmågorna finns där och ungdomen förstärks/belönas av sin omgivning utvecklas sociala och känslomässiga band till umgänget, till exempel till familjen, skolan eller kamratgruppen och man känner förpliktelse mot dem. Detta alltså både när det gäller positiva och negativa sociala nätverk. Umgänget är av central betydelse (Catalano & Hawkins 1996).

På senare tid har det forskats mer specifikt på riskfaktorer för de typer av strategiska brott eller brott med dålig prognos som här ligger i fokus. År 2008 kom boken *Violence and serious theft* där resultaten, utifrån ett mycket omfattande material: *The Pittsburgh Youth Studie* (PYS), överensstämmer med Catalanos och Hawkins sociala utvecklingsteori (SDM) som nämndes ovan (Loeber, R. m.fl. 2008).

I FoU-rapporten, *Riskfaktorer för normbrytande beteenden - Skillnader mellan pojkar och flickor i tonåren* redovisar El Khouri m.fl. (2005) en genomgång av tidigare forskning på området i form av vetenskapliga artiklar publicerade mellan 1995 och 2004⁴. I denna rapport undersöks endast pojkarna varför endast sådana resultat som särredovisar riskfaktorer för flickor och pojkar har tagits med⁵. Sammanlagt identifierades 11 studier med 18 riskfaktorer för kriminalitet. Våldsbrott räknas inte till de strategiska brotten och behandlas oftast som ett separat problembeteende i den internationella forskningen. Även El Khouri m.fl. skiljer mellan de som utvecklar antisociala beteenden tidigt och de som gör det senare. I Stockholmsenkäten mäts ungdomarnas beteende endast vid ett tillfälle varför någon sådan uppdelning inte är möjlig i denna studie. De beteenden som utvecklas tidigt hos ett barn är ofta desamma som det vi kallar individuella riskfaktorer som impulsivitet, aggressivitet, antisocialt beteende, bristande empatisk förmåga, antisociala attityder samt beteendeproblem. Riskfaktorer inom familjen som har

⁴ Sökningen har gjorts i databaserna PubMed, psycARTICLES och PsycINFO

⁵ Riskfaktorer är dock i stor utsträckning de samma för flickor och pojkar.

betydelse för kriminalitet är främst brister i fostran och tillsyn, antisociala beteenden i familjen, förändringar i familjesammansättning, stor familjestorlek, allvarliga konflikter i familjen samt fysisk bestraffning. På skol- och kamratnivå slutligen framkommer det utav sammanställningen att antisociala och kriminella kamrater har störst betydelse samt brister i skolinlärning, skolk och svag skolanknytning. I flera studier (Farrington & Welch 2007; Sampson & Laub 1995; Loeber, R. m.fl. 2008) framgår det också att den sociala situationen i bostadsområdet är en riskfaktor på den samhälleliga nivån.

Syfte och upplägg

Det huvudsakliga syftet med föreliggande studie är att undersöka vilka av dessa riskfaktorer som specifikt har betydelse för benägenheten att begå så kallade strategiska brott bland pojkar i Stockholms stad. Finns det, när det gäller omfattningen av strategiska brott samt sambandet mellan strategiska brott och de olika riskfaktorerna, några skillnader mellan olika områden i staden med avseende på social tyngd?⁶ Analysen syftar också till att ta reda på huruvida vissa faktorer verkar mer betydelsefulla än andra.

Utifrån genomgången av tidigare forskning och anpassat till vilka riskfaktorer som finns att tillgå i Stockholmsenkäten ska betydelsen av följande faktorer för strategisk brottslighet bland pojkarna testas:

På skol- och kamratnivå: misslyckande i skolan som mäts genom betyg, svag skolanknytning, skolk, avvikande kamrater⁷ samt kriminella kamrater.

På familjenivå: brist i tillsyn, svag anknytning till familjen samt låg grad av uppmärksamhet från föräldrarna⁸.

På individnivå: impulsivitet, aggressivitet, antisocialt beteende, spänningssökande beteende, antisociala attityder, beteendeproblem i form av egen alkohol- och drogkonsumtion, mobbning, egen utsatthet för brott samt att ha blivit tagen av polisen.

De *riskfaktorer på samhällsnivå* som går att mäta med hjälp av Stockholmsenkäten är variabler som rör bostadsområdets sociala tyngd⁹, upplevd otrygghet, svag anknytning till bostadsområdet, upplevelse av ordningsproblem samt informell social kontroll. Variabeln social tyngd, som används för att göra jämförelser mellan olika typer av områden i staden är ett mått på aggregerad nivå, skapad genom

6 Begreppet används i analysen för att ta hänsyn till sociala faktorer i bostadsområdet och förklaras närmare nedan.

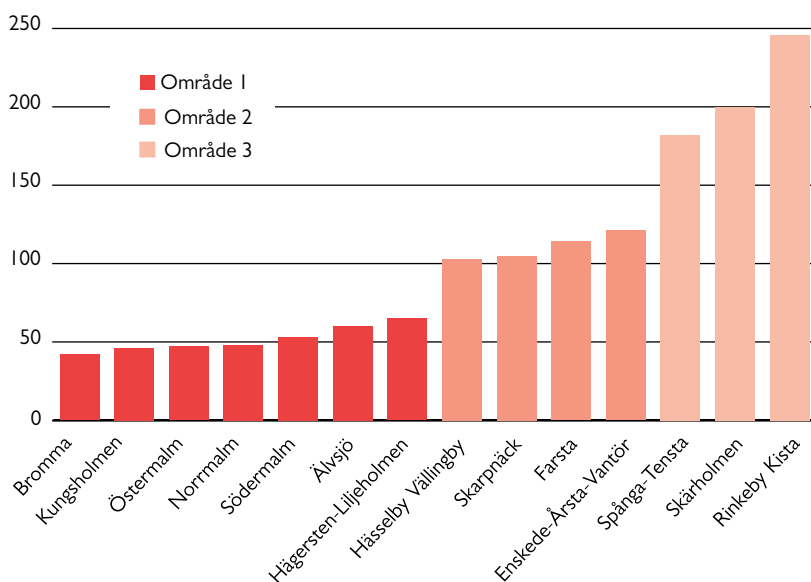
7 Avvikelsen får här stå för användningen av alkohol och narkotika.

8 Det finns tyvärr inga frågor i enkäten som på ett tillfredsställande sätt mäter missbruk och kriminalitet i familjen, förändringar i familjesammansättning och stor familjestorlek. Faktorer som enligt tidigare forskning är relevanta i sammanhanget.

9 Begreppet används i analysen för att ta hänsyn till sociala faktorer och förklaras närmare nedan.

ett index som mäter stadsdelarnas sociala tyngd. I analysen ingår social tyngd¹⁰ som ytterligare en oberoende variabel/riskfaktor, men resultaten redovisas också separat för varje typ av område i bilaga 2. Indexet är hämtat från en fördelningssnyckel som styr resursfördelningen till individ- och familjeomsorgen vid stadsdelsförvaltningarna och syftar till att beskriva olika befolkningsgruppers behov av insatser.

Figur 2. Stadsdelsområdenas värden på index för social tyngd där genomsnittet i staden är 100.



¹⁰ Det sociala indexet består av följande delar:

Strukturvariabler 70 % vikt

- Andel barn 0–17 år med utländsk bakgrund (själv utlandsfödd eller minst en förälder utlandsfödd) av samtliga barn 0–17 år, vikt 23,3 %
- Andel hushåll med barn 0–17 år med låg inkomst (<140 000 kr/år för ensamboende, <180 000 kr/år för samboende/gifta) av samtliga hushåll med barn 0–17 år, vikt 23,3 %
- Andel barn 0–17 år med lågutbildade föräldrar (högst grund-/folkskola, i par gäller det båda föräldrarna) av samtliga barn 0–17 år, vikt 23,3 %

Ungdomsindex, 30 % vikt

- Andel ungdomar 15–20 år som har åtalats/erhållit åtalsunderlåtelse enl brottsbalken, narkotikastrafflagen m.m. av samtliga barn 15–20 år, vikt 15 %
 - Andel elever utan betyg i kärnämnen matematik, svenska/svenska 2 eller engelska, vikt 15 %
- Struktur- och ungdomsindex väger i slutliga indexet 90% och täthetsindex 10 %

Barntäthetsindex

- Befolkningen 0–17 år, %-fördelning

Område 1 utgörs av de stadsdelar med lägst siffror för index på social tyngd: Bromma, Kungsholmen, Östermalm, Norrmalm, Södermalm, Älvsjö samt Hägersten-Liljeholmen.

Område 2 utgörs av de stadsdelar som ligger runt genomsnittet för staden: Hässelby-Vällingby, Skarpnäck, Farsta och Enskede-Årsta-Vantör.

Område 3 slutligen består av de tre stadsdelsområden med högst social tyngd: Spånga-Tensta, Skärholmen och Rinkeby-Kista.

Denna indelning innebär givetvis en förenkling. Det finns stadsdelar inom de olika stadsdelsområdena som skulle passa bättre i ett annat "typ" område. Det stora stadsdelsområdet Enskede-Årsta-Vantör som sammanlagt består av 14 stadsdelar ett bra exempel på ett område inom vilket stadsdelarna skiljer sig kraftigt åt med avseende på demografiska faktorer och social stabilitet. I stadsdelen Stureby är till exempel årsmedelinkomsten för personer mellan 20 och 64 år 412 000 kronor, medan motsvarande siffra för stadsdelen Rågsved som tillhör samma område är 195 000 kronor¹¹. Detta är viktigt att ta hänsyn till vid tolkningen av resultaten. Enskede-Årsta-Vantör hamnar i område 2 trots att brottsligheten i Stureby troligen liknar den i område 1, medan Rågsved på motsvarande sätt kanske hade passat bättre i område 3.

Utfallsvariabeln, *strategiskt brott* mäts i analysen genom att eleverna uppgivit att de minst en gång det senaste året antingen har tvingat till sig värdesaker (personrån) eller stulit en moped, motorcykel eller bil (stöld av fortskaffningsmedel).

¹¹ Statistik hämtad från utrednings- och statistikkontorets (USK) hemsida: www.stockholm.se/usk

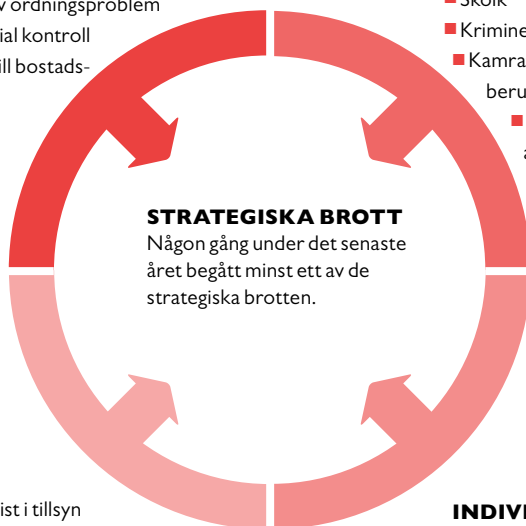
Figur 3. Illustration över studiens övergripande syfte.

SAMHÄLLE/STRUKTUR

- Social tyngd
- Otrygghet i bostadsområdet
- Upplevelse av ordningsproblem
- Informell social kontroll
- Anknytning till bostadsområdet

SKOLA/KAMRATER

- Misslyckande i skolan
- Svag skolanknytning
- Skolk
- Kriminella kamrater
- Kamrater som dricker sig berusade
- Kamrater som använder narkotika



FAMILJ

- Föräldrars brist i tillsyn
- Svag anknytning till familjen
- Låg grad av uppmärksamhet från föräldrar

INDIVID

- Impulsivitet
- Aggressivitet
- Antisocialt beteende
- Spänningssökande beteende
- Antisociala attityder
- Storkonsumtion av alkohol
- Provat narkotika
- Poliserfarenhet
- Mobbning
- Utsatthet för brott

Metod

I detta avsnitt följer en kort presentation av hur själva analyserna har genomförts. De läsare som är mindre intresserade av forskningsmetodik och direkt vill komma till resultaten rekommenderas att hoppa över detta avsnitt. Den information som behövs för att tolka tabeller och diagram finns även i resultatkapitlet.

Sambandsanalyserna genomförs med hjälp av binär logistisk regression i statistikprogrammet SPSS (Statistical Package for the Social Sciences). Logistisk regression är att föredra framför den linjära sannolikhetsmodellen när utfallsvariabeln är binär, det vill säga bara kan anta två värden (Edling & Hedström 2003). I denna studie undersöks huruvida ungdomarna någon gång det senaste året har begått ett strategiskt brott eller inte, två svarsalternativ är möjliga och utfallet är således binärt. En annan fördel med denna analysmetod är möjligheten att kontrollera för flera olika faktorer samtidigt (Walsh 1990), vilket är nödvändigt om man, som i det här fallet, vill undersöka varje enskild faktors inverkan separat och se vilka faktorer som har störst betydelse.

Resultaten kommer att redovisas i termer av oddskvoter, som med hjälp av en given referenskategori vars oddskvot är 1.0 anger den procentuella förändringen i oddset som uppstår när den oberoende variabeln förändras en enhet och de övriga variablerna hålls konstanta. Oddskvoten erhålls genom att de logistiska regressionskoefficienterna exponentieras och är särskilt lämplig att använda när man, som i det här fallet, vill testa en teori eller jämföra effekter av olika variabler på samma utfall (Menard 2002). Oddskvoterna är alltid positiva och det finns ingen gräns för hur stor en oddskvot kan vara. Värden som ligger mellan 0.9 och 0.0 är negativa och ger underrisker för att en händelse ska inträffa (Edling och Hedström 2003).

Eftersom detta är en totalundersökning är det inte nödvändigt att redovisa signifikanser, som i regel används vid slumpmässigt dragna urval och anger osäkerheten i stickprovet (Edling och Hedström 2003). Trots detta redovisas olika signifikansnivåer¹² som ett mått eller en indikation på resultatets stabilitet. En signifikant association mellan exempelvis betyg och brottslighet innebär att chansen, om man skulle göra om undersökningen, att associationen skulle vara lika stor eller större som den observerade på grund av slumpen är mycket liten. De resultat vars signifikansnivå är över 10 procent (p-värde 0.1) är inte signifikanta och kommer inte att betraktas som stabila (Walsh 1990).

¹² Signifikansnivåer används oftast för att ange hur stor risken är att vi förkastar nollhypotesen när den är sann.

Resultat

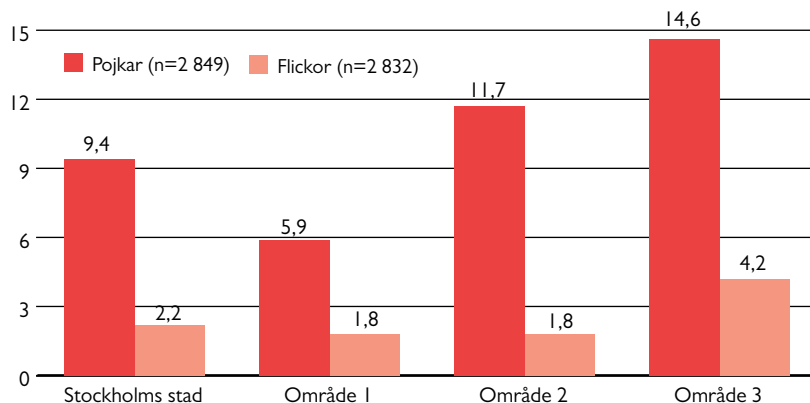
Initialt presenteras resultaten av hur mönstret ser ut när det gäller de strategiska brotten uppdelat på kön samt var i staden man bor, det vill säga i vilken typ av område med avseende på social tyngd (figur 4). Därefter redovisas i tabell 1 de logistiska regressionsanalyserna som besvarar frågan om vilka faktorer som ökar risken för strategisk brottslighet bland pojkarna samt med vilken styrka. Några av dessa samband illustreras också grafiskt i stapeldiagram. Tabell 2 ger en bild av vilka faktorer som har störst betydelse i Stockholm samt hur det skiljer sig mellan olika typer av områden. För att göra det lättare att följa med i texten följer först en påminnelse om vad områdena 1, 2 och 3 står för.

Område 1 består av de stadsdelar som ligger lägst i index för social tyngd, det vill säga mestadels välbärgade områden med låg andel arbetslösa och låg andel utrikes födda. Dit hör stadsdelsområdena Bromma, Hägersten-Liljeholmen, Kungsholmen, Norrmalm, Södermalm, Älvsjö och Östermalm. *Område 2* består av de stadsdelar där index för social tyngd ligger runt genomsnittet för staden, Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Hässelby-Vällingby och Skarpnäck. Till *område 3* slutligen hör de stadsdelar som ligger högst i index för social tyngd, det vill säga stadsdelar med hög arbetslöshet, stor andel utrikes födda och förhållandevis stora ungdomspopulationer. Det handlar om Rinkeby-Kista, Spånga-Tensta och Skärholmens stadsdelsområden.

Fördelning i staden

Figur 4 intygar den skeva fördelningen när det gäller den självrapporterade strategiska brottsligheten, med avseende på kön och på var i staden de svarande bor. Den största andelen (15 procent), pojkar i nian som uppgivit att de någon gång under det senaste året har begått minst ett av de strategiska brotten, bor i område tre. Även i område två är andelen (12 procent) som begått strategiska brott bland pojkarna hög. Detta kan jämföras med en andel hälften så stor (6 procent) i område ett. Bilden bekräftar att mönstret följer indelningen av staden i social tyngd, det vill säga det är betydligt vanligare att ha begått ett strategiskt brott om man bor i ett område med hög social tyngd än i ett område med låg social tyngd. Gör man samma indelning av staden i materialet från år 2000 visar motsvarande andelar att skillnaderna mellan typområdena dessutom har ökat under åttaårsperioden (se figur 8 i bilaga 3). I det mer välbemedlade område 1 har andelen killar som begått ett strategiskt brott sjunkit med ungefär tre procentenheter, medan andelen i ytterstadsområdena som ingår i område 3 istället har ökat lika mycket.

Figur 4. Andel pojkar och flickor i åk. 9 som år 2008 uppgett att de begått minst ett strategiskt brott de senaste 12 månaderna i Stockholm stad samt i område 1, 2 och 3.



Risikfaktorer för strategiska brott – pojkar i Stockholms stad

Resultaten av de logistiska regressionsanalyserna redovisas genom på varandra följande modeller. Detta dels på grund av att ett stort antal oberoende variabler kan slå ut effekten av varandra. Dels för att förenkla tolkningen av vad som händer med sambanden när riskfaktorer på de olika nivåerna inkluderas successivt. Initialt presenteras de bivariata sambanden mellan varje enskild riskfaktor och den beroende variabeln, *strategisk brottslighet* utan hänsyn tagen till övriga variabler. Därefter redovisas effekten av de olika riskfaktorerna på respektive nivå, samhälle/struktur (modell 1), skola/kamrater (modell 2) familj (modell 3) och individuell nivå (modell 4). Variabeln social tyngd, det vill säga områdestillhörighet är med i samtliga modeller för att se om skillnaderna i staden förändras vid inkludandet av andra faktorer. I den slutgiltiga modell 5 redovisas samtliga riskfaktorer i modellen kontrollerade för varandra. De variabler som inte var signifikanta i sina respektive modeller har exkluderats i modell 5.

Några av de mest betydelsefulla riskfaktorernas effekter på strategiska brott illustreras också grafiskt med avseende på social tyngd. Här har emellertid om-

råde 2 och 3 slagits ihop och redovisas tillsammans med rubriken ”hög social tyngd”¹³. Motiveringen till detta är, vilket syns i de första tre raderna i tabellen nedan, att vara boende i område 2 med ”medel social tyngd” innebär genomgående en nästan lika stor riskökning som att vara boende i område 3. Denna indelning innebär att samtliga stadsdelsområden med index under genomsnittet för staden tillskrivs områden med låg social tyngd och samtliga stadsdelsområden med index över genomsnittet för staden tillskrivs hög social tyngd (se figur 2).

Tabell I. Logistiska regressionsanalyser mellan samtliga riskfaktorer och strategiska brott n=2 937.

RISKFAKTORER	BIVA- RIATA SAM- BAND	MODELL 1	MODELL 2	MODELL 3	MODELL 4	MODELL 5
Samhälle/struktur						
Social tyngd (ref: Låg)	1,0***	1,0***	1,0***	1,0***	1,0***	1,0***
Medel	2,1***	1,8***	1,9***	2,0***	2,4***	1,8***
Hög	2,7***	2,0***	2,8***	2,9***	2,7***	2,1***
Otrygghet i bo- stadsområdet (Ref: Nej/Trygg)	1,0					
Ja/Otrygg	0,9					
Upplevelse av ordningsproblem i bostadsområdet (ref: Låg)	1,0***	1,0***				1,0
Medel	2,4***	2,4***				1,4
Hög	7,3***	6,1***				1,6
Informell social kontroll (Ref: Hög)	1,0***	1,0***				1,0**
Medel	1,5***	1,3				1,2
Låg	2,7***	2,2***				2,0***
Anknytning till bostadsområdet (Ref: Stark)	1,0**	1,0				
Medel	1,2	0,9				
Svag	1,5**	1,1				

¹³ När det gäller skillnader i riskfaktorer mellan de olika områdena hänvisas till bilaga 2 där de logistiska regressionsstabellerna presenteras separat. Det vill säga en tabell enligt den ovan för område 1 och en för område 2 och 3 tillsammans. De huvudsakliga resultaten av dessa analyser kommenteras dock skriftligt nedan.

RISKFaktorER	BIVA- RIATA SAM- BAND	MODELL 1	MODELL 2	MODELL 3	MODELL 4	MODELL 5
Skola/kamrater						
Skolprestation (Ref: Hög)	1,0***		1,0***			1,0***
Medel	1,5***		0,9			0,8
Låg	5,5***		2,1***			2,1**
Anknytning till skolan (Ref: Stark)	1,0***		1,0**			1,0
Medel	2,0***		1,4			1,0
Svag	4,9***		2,0***			1,1
Skolk (Ref: Nej)	1,0***		1,0***			1,0***
Ja	6,2***		3,8***			1,8***
Kriminella kamrater (Ref: Nej)	1,0***		1,0***			1,0***
Ja	10,5***		5,5***			3,8***
Kamrater som storkonsumerar alkohol (Ref: Nej)	1,0***		1,0			
Ja	2,7***		0,8			
Kamrater som provat narkotika (Ref: Nej)	1,0***		1,0***			1,0
Ja	5,3***		1,9***			0,7
Familj						
Brist i tillsyn (Ref: Ingen/liten)	1,0***			1,0***		1,0
Medel	2,0***			2,0***		0,9
Stor	5,4***			4,6***		1,3
Anknytning till familjen (Ref: Stark)	1,0***			1,0		
Medel	1,0			0,8		
Svag	2,4***			0,9		
Grad av uppmärksamhet från föräldrar (Ref: Hög)	1,0***			1,0***		1,0
Medel	1,4**			1,2		1,3
Låg	5,6***			3,8***		1,8**

RISKFaktorER	BIVA- RIATA SAM- BAND	MODELL 1	MODELL 2	MODELL 3	MODELL 4	MODELL 5
Individ						
Grad av impulsivitet (Ref: Låg)	1,0***				1,0**	
Medel	1,5**				0,9	
Hög	4,1***				1,5	
Grad av aggressivitet (Ref: Låg)	1,0***				1,0***	1,0***
Medel	2,7***				1,8**	1,4
Hög	11,5***				3,5***	3,0***
Grad av antisocialt beteende (Ref: Låg)	1,0***				1,0	
Medel	2,7***				1,2	
Hög	12,2***				1,7	
Grad av spänningssökande beteende (Ref: Låg)	1,0***				1,0	
Medel	1,6				0,7	
Hög	6,1*				0,8	
Grad av antisociala attityder (Ref: Låg)	1,0***				1,0***	1,0**
Medel	3,0***				2,1**	1,8**
Hög	9,0***				3,4***	2,6***
Storkonsument av alkohol (Ref: Nej)	1,0***				1,0**	1,0***
Ja	6,2***				1,8**	2,1***
Använt narkotika (Ref: Nej)	1,0***				1,0***	1,0***
Ja	10,8***				2,4***	2,5***
Poliserfarenhet (Ref: Nej)	1,0***				1,0***	1,0***
Ja	7,9***				3,4***	2,3***
Har mobbat ngn (Ref: Nej)	1,0***				1,0***	1,0**

RISKFaktorER	BIVA- RIATA SAM- BAND	MODELL 1	MODELL 2	MODELL 3	MODELL 4	MODELL 5
Ja	5,0***				1,8***	1,5**
Utsatthet för brott (Ref: Nej)	1,0***				1,0	
Ja	3,3***				1,1	
Nagelkerke R2		0,14	0,34	0,15	0,36	0,45

***= Signifikant på 10 % nivå ($p \leq 0,10$) **= Signifikant på 5 % nivå ($p \leq 0,05$)**

*****=Signifikant på 1 % nivå ($p \leq 0,01$)**

Resultaten av de bivariata analyserna¹⁴ påvisar, i linje med tidigare forskning, att det finns associationer mellan samtliga riskfaktorer utom otrygghet i bostadsområdet och benägenheten att begå strategiska brott. Oddskvoterna, det vill säga koefficienterna i tabellen ska, om vi tar mobbning som exempel, tolkas som att oddset för att begå ett strategiskt brott är 5 gånger större för elever som har mobbat någon det senaste året jämfört med elever som inte har mobbat någon. Eller för att ta ett annat exempel, oddset att begå ett strategiskt brott är 11,5 gånger större för elever med hög skattad aggressivitet än för elever med låg aggressivitet. Koefficienterna i denna kolumn anger emellertid endast att det finns en samvariation mellan varje riskfaktor och strategiska brott. Hur denna samvariation ser ut framgår inte, det kan till exempel handla om indirekta effekter som förekommer tillsammans eller i interaktion med andra variabler som påverkar utfallet eller direkta samband som, allt annat lika, har "egna" effekter på strategiska brott. I modell 5 redovisas vilka riskfaktorer som har direkt effekt på strategiska brott, det vill säga som, justerat för alla övriga riskfaktorer, i sig har effekt på strategisk brottslighet. Här är det möjligt att göra försiktiga jämförelser mellan riskfaktorerna. Det är emellertid då viktigt att tänka på den teoretiska kunskapen att riskfaktorer ofta förekommer tillsammans och att det är mängden och/eller kombinationen riskfaktorer som kan orsaka beteendet, medan enskilda riskfaktorer endast bidrar till en begränsad riskökning.

Den viktigaste riskfaktorn på *samhällsnivå* när man tittar i den slutgiltiga modell 5 tycks handla om var i staden man bor, det vill säga bostadsområdets sociala tyngd. Med hänsyn tagen till alla andra faktorer är det runt dubbelt så vanligt att ha begått ett strategiskt brott om man bor i område 2 eller 3 jämfört med område 1. Detta illustrerades deskriptivt redan i figur 4 men här framgår det också

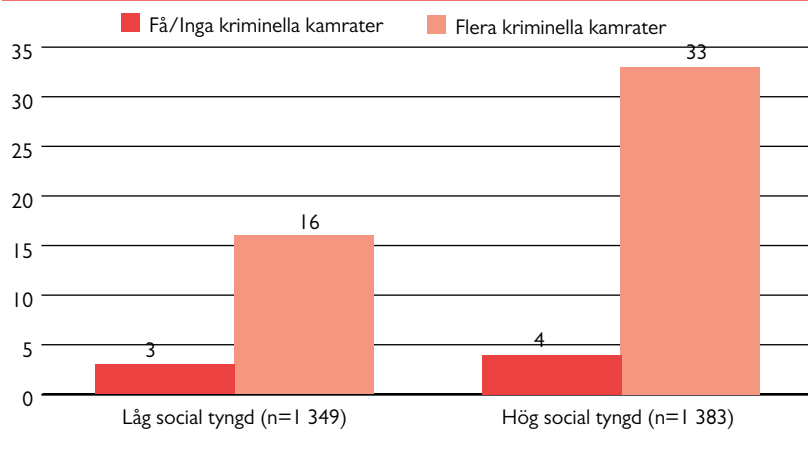
¹⁴ Koefficienterna anger här endast associationer mellan en riskfaktor och den beroende variabeln, det vill säga ingen hänsyn tas till de övriga riskfaktorernas inflytande.

att effekten av områdestillhörighet inte beror på någon av de andra variablerna i analysen utan har en direkt effekt på strategisk brottslighet. Möjligen kan även detta förklaras genom att enstaka riskfaktorer ofta innebär en begränsad riskökning medan flera parallella riskfaktorer ökar risken mer påtagligt (Farrington & Welsh). I så kallade socialt utsatta områden är sannolikheten att ha en ansamling av riskfaktorer betydligt högre, vilket förmodligen är förklaringen till den stora betydelsen av bostadsområdets sociala tyngd. Utifrån den sociala utvecklingsmodellen (SDM) som beskrevs i teoriavsnittet är det också rimligt att anta att riskfaktorer som denna som har med grundläggande förutsättningar att göra påverkar det första steget i beteendeprocessen. De socialt tyngda områdena består till stor del av hushåll med flera barn och låga inkomster samt ofta lågutbildade föräldrar med språksvårigheter. Faktorer som minskar möjligheterna att involvera sig i samhälleliga aktiviteter vilket, enligt SDM, är grundförutsättningen för kommande steg mot en prosocial livsväg.

Även informell social kontroll i bostadsområdet tycks, vidare ha en liten direkt effekt på brottsvariabeln, medan upplevelse av ordningsproblem snarare verkar ha en indirekt effekt genom andra faktorer. Huruvida man känner sig otrygg i sitt bostadsområde eller inte innebär ingen ökad risk. Nagelkerke R^2 har ett värde på 0,14 vilket innebär att samhällsfaktorerna som inkluderats i modell 1 förklarar 14 procent av sannolikheten att begå ett strategiskt brott. Motsvarande siffra för skol- och kamratfaktorerna i modell 2 är 34 procent.

Den överlägset viktigaste riskfaktorn på den så kallade *skol- och kamratnivån* är att ha kriminella kamrater. De elever som uppgivit att drygt hälften eller de flesta av kamraterna begår brott har nästan fyra gånger förhöjd risk att begå ett strategiskt brott. Detta illustreras även grafiskt i figur 5 nedan där det också blir tydligt att andelen som begått ett strategiskt brott bland de med kriminella kamrater är dubbelt så stor i områden med hög social tyngd. Även faktorerna skolk och skolprestation har direkt effekt på utfallsvariabeln så till vida att det är ungefär dubbelt så vanligt att ha begått strategiska brott om man har skolkat en hel dag det senaste läsåret och har låga betyg jämfört med om man inte har skolkat och har höga betyg.

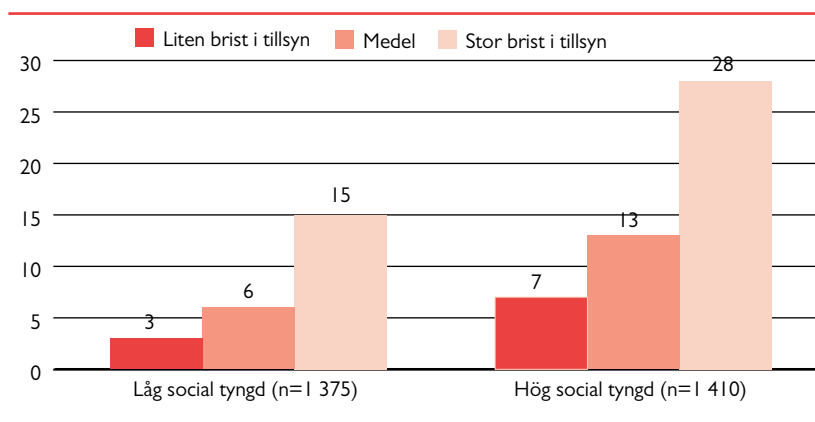
Figur 5. Andelar pojkar som begått minst ett strategiskt brott det senaste året i relation till mängden kriminella kamrater och bostadsområdets sociala tyngd.



Den riskfaktor som har störst betydelse när man tittar på *familjevariablerna* är föräldrars brist i tillsyn. När man tar hänsyn till de andra riskfaktorerna i analysen försvinner dock detta samband vilket kan tolkas som att familjevariablerna, brist i tillsyn och låg grad av uppmärksamhet från föräldrar har indirekt effekt på strategiska brott. Det kan till exempel betyda att endast brist i tillsyn inte har någon "egen" effekt på strategiska brott, men kan ha betydelse i interaktion eller kombination med andra riskfaktorer. I figur 6 blir det ändå tydligt att andelarna pojkar som begått ett strategiskt brott, såväl i områden med högre som i områden med lägre social tyngd, är betydligt större bland de som angivit att föräldrarna brister i tillsyn. Bland pojkarna som bor i ett område med hög social tyngd och som har uppgivit att de har föräldrar som i hög grad brister i tillsyn är det nästan 30 procent som begått minst ett strategiskt brott det senaste året. Motsvarande andel för boende i ett område med låg social tyngd och vars föräldrar brister i tillsyn är 15 procent. Även föräldrars grad av uppmärksamhet har betydelse i modell 3 så till vida att det är nästan fyra gånger så vanligt att ha begått ett strategiskt brott för en elev som får låg grad av uppmärksamhet från föräldrarna jämfört med hög grad. Sammantaget är det 15 procent (Nagelkerke $R^2=0,15$) av sannolikheten att begå ett strategiskt brott som förklaras av familjefaktorerna som inkluderats i analysen. Här är det viktigt att tänka på att flera av de riskfaktorer kopplade till familjen som enligt tidigare forskning påverkar brott inte är inkluderade i denna

analys. Utifrån tidigare forskning är det rimligt att anta att faktorer som föräldrars attityder till brottsligt beteende, missbruk i familjen, samt främst familjestorlek kan ha direkt effekt på strategiska brott. Om dessa faktorer hade gått att mäta i stockholmsenkäten hade de troligtvis också ökat den sammantagna förklaringsstorleken för familjefaktorerna.

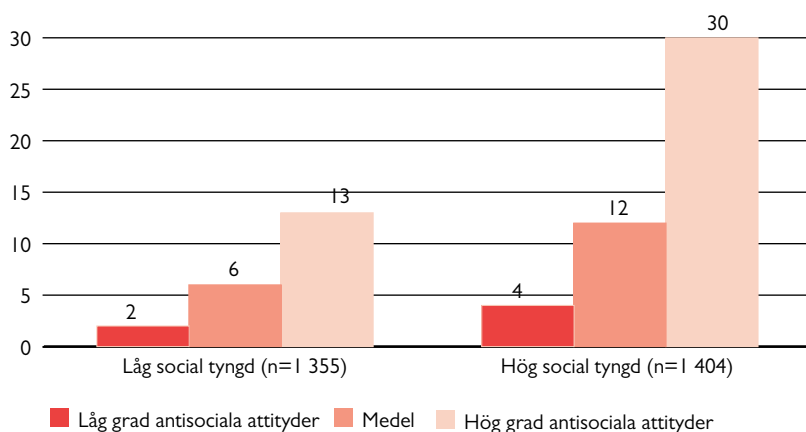
Figur 6. Andelar pojkar som begått minst ett strategiskt brott det senaste året i relation till föräldrars tillsyn och bostadsområdets sociala tyngd.



De faktorer, knutna till *individen*, som har betydelse i modell 4 finns kvar med signifikanta effekter även i modell 5. Störst effekt på strategisk brottslighet har variabeln aggressivitet. Kontrollerat för alla andra faktorer är det en trefaldig förhöjd risk att begå ett strategiskt brott om man har hög skattad aggressivitet jämfört med låg. Även antisociala attityder, det vill säga en tillåtande attityd till brottsligt beteende (figur 7), användning av narkotika och storkonsumtion av alkohol samt huruvida man har mobbat någon i skolan har betydelse i den slutgiltiga modellen. Det innebär dessutom en drygt fördubblad risk att begå strategiska brott för de pojkar som har tidigare erfarenhet av att ha åkt fast för polisen. Här är det dock viktigt att skilja på erfarenhetsbaserade händelser och individuella egenskaper. Egenskapsbaserade riskfaktorer som aggressivitet och antisocialt beteende kan ju vara bakgrundsfaktorer även till alkohol- och narkotikakonsumtion och polis-erfarenhet är ju i sig en indikator på brottsaktivitet. Att de erfarenhetsbaserade faktorerna har så stor betydelse är dock en bekräftelse på det som framgår i avsnittet med tidigare forskning, nämligen att risken att begå flera brott ökar ju fler allvarigare brott som begåtts tidigare. I en nyligen publicerad brå-rapport om

brott bland ungdomar i Sverige framgår det också att det är en mindre andel unga som står för en betydande del av den totala brottsligheten. Detta överensstämmer dessutom med den bild som den officiella kriminalstatistiken ger (Brå-rapport 2010:6). Sammanlagt är det 36 procent av sannolikheten att begå ett strategiskt brott som förklaras av de egenskaps- och erfarenhetsbaserade riskfaktorerna i analysen.

Figur 7. Andelar pojkar som begått minst ett strategiskt brott det senaste året i relation till graden antisociala attityder samt till bostadsområdets sociala tyngd.



Jämförelser av riskfaktorer mellan områden

Att andelen som uppger att de har begått brott med dålig prognos skiljer sig kraftigt med avseende på var i staden man bor framgick tydligt i figur 4. När social tyngd inkluderas i analysen som en oberoende variabel i tabell 1 ovan blir det tydligt att det främst är område ett med låg social tyngd som avviker i positiv bemärkelse. För de boende i område tre är riskerna att begå ett strategiskt brott genomgående något högre än för de boende i område två. Skillnaden är emellertid inte särskilt stor, det vill säga endast att vara boende i ett område som enligt indexet på social tyngd hamnar över genomsnittet för hela staden innebär en två till tre gånger förhöjd risk för strategisk brottslighet jämfört med att bo i områden med låg social tyngd. I bilaga 2 presenteras två analyser motsvarande den ovan fast en separat för område ett och en separat för område två och tre tillsammans. Detta för att det ska gå att avgöra om ytterligare skillnader mellan områdena föreligger. Resultaten sammanfattas kort nedan.

Med hänsyn tagen till samtliga riskfaktorer är det sammantaget fler riskfaktorer som innebär en direkt riskökning för strategiska brott i områden med högre social tyngd än i områden med lägre social tyngd. Oddskvoterna är också i en del avseenden större, vilket kan tolkas som att riskökningen som det innebär att exempelvis ha kriminella kamrater är större för pojkar i de socialt tyngda områdena än för pojkar med samma riskfaktor i de mindre socialt tyngda områdena. Ett annat exempel är betydelsen av att uppleva den informella sociala kontrollen som låg i sitt bostadsområde, det vill säga att vuxna inte ingriper när det är stökigt i området. En riskfaktor som, allt annat lika, i områdena med hög social tyngd innebär en fördubbling av oddset att begå ett strategiskt brott, medan en sådan riskökning inte föreligger bland de boende i område ett. Ett exempel på när motsvarande förhållande gäller är riskfaktorn misslyckande i skolan, som innebär en mycket större riskökning för de boende i område ett än i område två och tre. I tabell 2 nedan redovisas vilka riskfaktorer i staden samt i områden med låg respektive hög social tyngd som har störst betydelse för strategisk brottslighet bland pojkarna.

Tabell 2. Jämförelser av riskfaktorer mellan områden med låg respektive hög social tyngd.

	STOCKHOLMS STAD N=2 937	LÅG SOCIAL TYNGD (område 1) N=1 416	HÖG SOCIAL TYNGD (Område 2&3) N=1 499
Samhälle/ Struktur	Hög social tyngd	Hög upplevelse av ordningsproblem	Låg informell social kontroll
	Låg informell social kontroll		
Skola/kamrater	Flera kriminella kamrater	Misslyckande i skolan	Flera kriminella kamrater
	Misslyckande i skolan	Flera kriminella kamrater	Kamrater som använder droger
	Skolk		Skolk
Familj*	(Brist i tillsyn)	(Låg grad av uppmärksamhet)	(Brist i tillsyn)
	(Låg grad av uppmärksamhet)	(Brist i tillsyn)	(Låg grad av uppmärksamhet)
Individ	Hög aggressivitet	Hög aggressivitet	Poliserfarenhet
	Antisociala attityder	Storkonsumerar alkohol	Har provat narkotika
	Har provat narkotika	Har provat narkotika	Antisociala attityder
	Poliserfarenhet		Hög aggressivitet
	Storkonsumerar alkohol		Deltagit i mobbning
	Deltagit i mobbning		

*Familjevariablerna är bara signifikanta i modell 3 och står därmed inom parantes i tabellen.

I övrigt är det i stort sett samma riskfaktorer som gäller i de olika områdena, vilket överensstämmer med tidigare forskning. Den mest anmärkningsvärda skillnaden kan således sägas vara den totala problembilden som bäst illustreras i figur 4 ovan. Trots att ungefär samma riskfaktorer på individ, familj, skol- och kamratnivå gäller i de olika områdena och trots att andelarna som innehar de olika riskfaktorerna inte heller skiljer sig avsevärt i staden så är omfattningen killar som begår strategiska brott mer än dubbelt så stor i områden med hög social tyngd än i områden med låg social tyngd. Tänkbara slutsatser, tolkningar samt förslag på åtgärder diskuteras under nästa rubrik.

Diskussion och slutsatser

Den huvudsakliga avsikten med denna studie har varit att utifrån tidigare forskning om riskfaktorer förknippade med kriminalitet undersöka vilka förhållanden bland pojkarna i Stockholms stad som samvarierar med strategisk brottslighet. Följande kännetecken kan sammanfattningsvis tillskrivas en typisk femtonårig pojke i Stockholm som begår strategiska brott: Han bor i ett av de socialt mest utsatta ytterstadsområdena, ofta i ett bostadsområde med låg grad av informell social kontroll¹⁵. De flesta av kamraterna har en kriminell livsstil, begår brott och använder narkotika. Det är också vanligt att han skolkar och misslyckas med studierna. Föräldrarna brister i tillsyn, vilket bland annat kan innebära att de inte vet var han är eller vilka han umgås med när han är ute. Låg grad av uppmärksamhet från föräldrarna, att inte få stöd och uppmuntran innebär också en förhöjd risk. De mest betydande egenskapsrelaterade riskfaktorerna är aggressivitet och antisociala eller normbrytande attityder. Att ha tidigare erfarenhet av droger, mobbing, trakasserier och att ha åkt fast för polisen ökar också risken för strategiska brott.

En annan avsikt med analysen var att ta reda på huruvida några faktorer verkar mer betydelsefulla än andra. Det är då viktigt att påminna om att det främst är mängden riskfaktorer som är av vikt, vilket denna studie *inte* tar hänsyn till. Varje enskild riskfaktor får här istället konkurrera med de andra riskfaktorerna om prediktionskraften på strategisk brottslighet.

Trots detta innebär var och en av de ovan nämnda riskfaktorerna direkta riskökningar för strategiska brott bland Stockholms stads femtonåriga pojkar. Den faktor som, enligt analysen, bidrar till störst riskökning är kriminella kamrater. För att återkoppla till den teoretiska genomgången och den sociala utvecklingsmodellen SDM (se teoriavsnittet) är det tydligt att resultaten överensstämmer med de aspekter som där lyfts fram. Vid tolkningen av resultaten i denna rapport bör man dock komma ihåg att undersökningen är en så kallad tvärsnittsundersökning, det vill säga den genomförs bara en gång på samma individer, vilket begränsar möjligheterna att avgöra vad som är orsak och vad som är verkan. Tidigare forskning har visat att kriminella kamrater är en viktig riskfaktor men att det är en omständighet som har större betydelse för tillfällig brottslighet i tonåren och för omfattningen av brottsligheten än för vilka som fastnar i allvarlig kriminalitet. (Farrington & Welsh 2007) Det kan emellertid konstateras att kriminella kamrater har störst betydelse som enskild faktor just för den här gruppen femtonåriga pojkar i Stockholm. Utifrån SDM är det dessutom rimligt att anta att antisociala attityder och annat avvikande beteende förstärks och befästs hos kamraterna i

¹⁵ Informell social kontroll betyder kontroll genom normstyrning och är sådan kontroll som upprätthålls genom informella relationer mellan människor.

den här åldern. Av detta kan slutsatsen dras att insatser i större utsträckning bör riktas mot etableringen av brottsliga nätverk eller grupperingar med fokus på relationer mellan brottsliga individer. För att lyckas med detta är det angeläget att stärka olika skyddsfaktorer och skapa möjligheter för pojkar med en problematisk tillvaro att välja bort ett kriminellt umgänge. Det vill säga skolan och olika typer av fritidssysselsättningar borde utgöra attraktiva alternativ till att söka gemenskap i brottsliga grupperingar.

Att områdets sociala tyngd har så stor betydelse för strategiska brott sammanfaller väl med den sociala utvecklingsteorins tankar om att *möjligheter* till att *involveras* i olika samhälleliga aktiviteter är en förutsättning för deltagande. Förutsättningarna för unga som växer upp i socialt tyngda områden skiljer sig från förutsättningarna i andra delar av staden. Förutom skillnader på individnivå finns det en mängd strukturella faktorer som påverkar dessa områden och som är viktiga att ta hänsyn till. Även här handlar det om att underlätta ungas möjligheter att tillgodogöra sig sin utbildning och etablera sig i samhället. Förslag och rekommendationer på den typen av åtgärder som utgår ifrån utbildning och arbetsmarknad finns bland annat att tillgå i Ungdomsstyrelsens rapport *Fokus 08* (2008:9) där man belyser villkoren för unga som bor i Sveriges fattigaste förortsområden.

På det hela taget kan omfattningen och karaktären av strategisk brottslighet i Stockholms stad sägas ligga i linje med vad som framkommit i tidigare forskning på området. Kunskap om vilka riktade insatser som är effektiva när det gäller att motverka att ungdomar begår brott finns i allt större utsträckning att tillgå. Bland annat har IMS (Institutet för metodutveckling i socialt arbete) och socialstyrelsen nyligen publicerat boken *Ungdomar som begår brott – Vilka insatser fungerar?* (Andershed m.fl. 2010) där såväl nationell som internationell kunskap om hur man förhindrar återfall sammanställs och presenteras. I boken understryks också vikten av att man som professionell behöver göra bra och strukturerade risk- och behovsbedömningar som beslutsstöd inför val av insatser. Kunskapen om vilka insatser som tenderar att fungera är generell och gruppbaserad. För att effektivt kunna hjälpa unga måste man även ta hänsyn till deras specifika behov och egenskaper. Sedan några år tillbaka används två bedömningsinstrument i Stockholms stad för att underlätta detta arbete under utredningsfasen; ADAD (Adolescent Drug Abuse Diagnosis) och SAVRY (Structured Assessment of Violence Risk in Youth). Kunskap om hur man förhindrar återfall blir extra viktig utifrån resultaten av denna studie beträffande betydelsen av erfarenhetsbaserade riskfaktorer. Vetenskapen om att mobbning, skolk, narkotikaanvändning och poliserfarenhet är indikatorer på strategisk brottslighet kan ses som en möjlighet att ingripa och förhindra en fortsatt negativ utveckling. Insatser som förebygger mobbning, skolk och narkotikabruk förebygger på längre sikt också strategiska brott.

Att tidigare kontakt med polisen är en så tydlig indikator särskilt i de socialt tyngda områdena ger stöd åt den typen av åtgärder som syftar till att utveckla samverkan mellan polis, socialtjänst och åklagarmyndighet, bland annat för att åstadkomma skyndsam ärendehandläggning. Bland är det viktigt att även reagera på mindre förseelser, framför allt när dessa upprepas. Ett exempel på en effektiv samarbetsmodell i denna riktning är Utredningscentrum för unga lagöverträdare som sedan 2008 har funnits i Värmdö kommun och gett goda resultat och som sedan februari 2010 prövas i Skärholmens stadsdelsområde. Grundtanken är att ungdomsbrott utreds där den unge bor och inom 48 timmar.

När det gäller förslag på riktade insatser kopplade till familjen, skolan och till närsamhället hänvisas till en annan forskningsöversikt, *Framgångsrika preventionsprogram för barn och unga* (Ferrer-Wreder m.fl 2005) där exempel på väl fungerande program och metoder som involverar familj, skola och närsamhälle presenteras. Efter varje kapitel sammanfattas de viktigaste resultaten och de preventionsprogram som fungerar bäst lyfts fram.

Analysen i denna rapport pekar också på vikten av att se och hantera individuella antisociala attityder och aggressivitet. Två typer av beteenden som innebär stora riskökningar för de aktuella brottstyperna. Insatser som syftar till att förändra beteenden och tankesätt är allmänt sett mer effektiva än till exempel övervakning och avskräckande åtgärder. Insatser som innebär att ungdomar tränas i att se konsekvenserna av ett beteende, att förstå egna motiv och utveckla nya alternativa strategier har en relativt positiv effekt på egenskaprelaterade riskfaktorer som aggressivitet och antisociala attityder. (Andershed m.fl. 2010) Vad man tycker och tänker om brott är vidare något som går att påverka, vilket har betydelse för det förebyggande arbetet. En slutsats är således att man bör använda sig av interventioner som riktar in sig på att förändra attityder till brott.

Trots att omfattningen av strategisk brottslighet är betydligt större i de socialt tyngda områdena är det, med få undantag, samma riskfaktorer som gäller överallt. Den stora utmaningen är att ta sig an den varierande problembilden. Det är därför viktigt att, genom samverkan mellan olika myndigheter och aktörer, stärka skyddsfaktorerna framför allt i dessa områden. Exempel på några sådana långsiktiga åtgärder med fokus på strukturerad samverkan i Stockholms stad är: *Järvaandan* som rör sex stadsdelar runt Järvaområdet, *Samtidigt Först* i Spånga-Tensta och *Myndigheter i samverkan* i Rinkeby-Kista. Gemensamt för dessa nätverk är att man aktivt samarbetar kring förebyggande frågor. Ett exempel på åtgärd som görs inom ramen för Järvaandan är att man försöker öka den informella sociala kontrollen i bostadsområdet bland annat genom att engagera områdets medborgare i det trygghetsskapande arbetet. Inom ramen för Samtidigt först samarbetar samtliga aktörer som arbetar med barn och unga i riskzonen i stadsdelsområdet

och ett av målen är att i delprojektform uppnå bättre skolresultat. Myndigheter i samverkan slutligen är en plattform där man genom samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritidsledare arbetar med att öka framtidstron och minska utanförskapet bland ungdomar. I Stockholms stad pågår även en bred och långsiktig satsning på social och ekonomisk utveckling i stadsdelarna kring Järnvälfältet genom *Järnvälyftet*.

Slutligen kan det konstateras att flera slutsatser i denna rapport ligger i linje med förslagen i två nypublicerade statliga utredningar som i skrivande stund är på remissrunda i myndigheter och andra remissinstanser runt om i Sverige. Det gäller promemorian *Effektivare insatser mot ungdomsbrottslighet* (Ds 2010:9) samt betänkandet *Kriminella grupperingar – motverka rekrytering och underlätta avhopp* (SOU 2010:15). Inte minst när det gäller den satsning på tonårspojkar i de mest utsatta områdena (Projekt pojke) som ingår i den förstnämnda utredningens förslag till åtgärder. För att de unga killar i staden som är utsatta för många riskfaktorer ska ges möjlighet att göra andra val än att välja en kriminell livsstil är det angeläget att Stockholms stad driver det förändringsarbete som utredningarna föreslår.

LITTERATUR

- Andershed H & Andershed A (2005): *Normbrytande beteende i barndomen Vad säger forskningen?* Stockholm Gothia AB
- Andershed H, Andershed A, Söderholm Carpelan K (2010): *Ungdomar som begår brott Vilka insatser fungerar?* Stockholm Gothia förlag AB
- Catalano R.F & Hawkins J.D (1996): *The Social Development Model: A theory of antisocial behavior.* I J.D Hawkins (Red), *Delinquency and crime: Current theories* (s. 149-197) New York: Cambridge University Press.
- Ds (Departementserien) 2009:9 *Effektivare insatser mot ungdomsbrottslighet.*
- Edling C & Hedström P (2003): *Kvantitativa metoder Grundläggande analysmetoder för samhälls- och beteendevetare.* Lund. Studentlitteratur
- El-Khoury B, Sundell K, Strandberg A (2005): *Risikfaktorer för normbrytande beteenden. Skillnader mellan flickor och pojkar i tonåren FoU-rapport 2005:17* ISSN 1404-3351
- Farrington D.P & Welsh B.C (2007): *Saving children from a life of crime Early Risk factors and effective interventions.* Oxford, Oxford University Press
- Ferrer-Wreder L, Stattin H, Cass Lorente C, Tubman J.G, Adamson L (2005): *Framgångsrika Interventionsprogram för barn och unga – En forskningsöversikt* Stockholm, Gothia AB
- Gottfredson M.R & Hirschi T (1990): *A general theory of Crime.* Stanford, California. Stanford University press.
- Hirschi T (1969): *Causes of delinquency* New Jersey. University of California Press
- Huizinga D & Jakob-Chien C (1998): *The contemporaneous co-occurrence of serious and violent offending and other problem behaviors.* Ingår i Loeber R & Farrington D.P (1998): *Serious and violent juvenile offenders. Riskfaktors and successful interventions.* London. Sage
- Loeber R & Farrington D.P (1998): *Serious and violent juvenile offenders. Riskfaktors and successful interventions.* London. Sage
- Loeber R, Farrington D.P, Stouthamer-Loeber M, Raskin White, H (2008): *Violence and serious theft Development and prediction from childhood to adulthood* New York. Taylor and Francis group
- Menard S (2002): *Applied logistic regression analysis.* Thousand Oaks: Sage
- Ring J (2010): *Brott bland ungdomar i årskurs nio – Resultat från skolundersökningen om brott åren 1995-2008 BRÅ-rapport 2010:6* ISSN 1100-6676 ISBN 978-91-86027-52-0
- Ring J (1999): *Hem och skola, kamrater och brott* Kriminologiska institutionen. Stockholms universitet. Avhandlingsserie Nr. 92
- Sampson R.J & Laub J.H (1995): *Crime in the making - Pathways and turning points through life* Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press
- SOU:2010:15 *Kriminella grupperingar – motverka rekrytering och underlätta avhopp.* Betänkande av utredningen mot kriminella grupperingar.
- Sundell K (2003): *Drog- och riskbeteenden hos stockholmsungdomar.* Resultat från 2002 års drogvaneinventering i grundskolans årskurs 9 och gymnasiet år 2. FoU-rapport 2003:2 ISSN 1404-3351
- Svensson R (2000): *Strategiska brott – Vilka brott förutsäger en fortsatt brottskarriär?* BRÅ-rapport 2000:3 ISSN1100-6676, ISBN 91-38-31614-5
- Svensson R (2004): *Social Control and socialisation. The role of Morality as a Social Mechanism in Adolescent Deviant Behavior.* Sociologiska institutionen Stockholms universitet.
- Ungdomsstyrelsens skrifter 2008:9 *Fokus08 En analys av ungas utanförskap* ISSN 1651-2855
- Walsh A (1990): *Statistics for the Social Sciences.* New York: Harper & Row

BILAGA I – FÖRTECKNING ÖVER SKAPADE VARIABLER

Strategiska brott

Den huvudsakliga beroende variabeln som används i regressionsanalyserna är skapad utifrån ett index av svaren på följande tre frågor i enkäten: *Hur många ggr har Du gjort följande saker under de senaste 12 månaderna? Stulit en moped eller motorcykel? Stulit en bil? Samt Tvingat någon att ge Dig pengar, mobiltelefon eller något annat värdefullt?* Frågorna har fem svarsalternativ från *Ingen gång till Mer än tio gånger*. Det hopslagna indexet har sedan dikotomiserats och en grupp som har begått minst ett strategiskt brott under det senaste året har identifierats.

Skola och kamrater

Misslyckande i skolan mäts genom ett index av frågan: *Vad hade Du för betyg förra terminen i svenska, engelska och matematik?* Variabeln har sedan klassindelats i tre grupper, höga (minst väl godkänt i samtliga ämnen), medel (godkända) respektive låga (icke godkänd i minst ett kärnämne) betyg.

Svag anknytning till skolan består av ett index utifrån svaren på frågan: *Hur väl stämmer följande påståenden in på Din skolsituation?* Jag trivs bra i skolan, Skolarbetet känns meningslöst samt Jag ser fram emot att gå till lektionerna. Variabeln har sedan klassindelats i stark, medel respektive svag anknytning till skolan utifrån hur väl eleverna har instämt i de olika påståendena.

Skolk mäts genom en dikotomisering av frågan: *Har Du skolkat en hel dag från skolan det här läsåret?* Där svaren Nej, respektive Ja minst en gång är möjliga.

Kriminella kamrater är ett sammansatt index utifrån svaren på frågorna: *Hur många av Dina kamrater (inom och utom skolan): Har snattat klottrat, vandaliserat?, Slåss?, Har rånat, gjort inbrott eller stulit en bil?* Variabeln har sedan dikotomiserats där svaren att man antingen har kriminella kamrater eller inte är möjliga. Frågan har också ett vet ej alternativ som, för att undvika stora bortfall, har hamnat med alternativet *inga kriminella kamrater*.

Kamrater som dricker sig berusade samt använder droger är mätta på samma sätt som ovan.

Familj

Föräldrar som brister i stöd och tillsyn är ett klassindelad index som skapats av följande tre frågor: *Vet Dina föräldrar/vårdnadshavare var Du är när Du är ute med kamrater på kvällen? Vet Dina föräldrar/vårdnadshavare vilka kamrater Du umgås med på fritiden? Samt Vet*

Dina föräldrar/vårdnadshavare vad Du spenderar Dina pengar på? Den slutgiltiga variabeln har tre kategorier *liten/ingen tillsynsbrist, medel- respektive stor brist i tillsyn*. För att undvika stora bortfall har de elever som kryssat i alternativet *vet ej* hamnat i kategorin *låg brist i tillsyn*.

Svag anknytning till familjen mäts genom ett klassindelad index på basis av hur väl eleverna instämmer i följande påståenden: *Jag bryr mig om vad mina föräldrar säger samt Mina föräldrar är en förebild för mig*. Variabeln som används i analysen har tre kategorier, *stark, medel respektive svag anknytning till familjen*.

Låg grad av uppmärksamhet från föräldrarna mäts på liknande sätt med hjälp av påståendena: *Mina föräldrar/vårdnadshavare brukar uppmuntra och stötta mig, Mina föräldrar/vårdnadshavare ger mig beröm när jag gör något bra samt Mina föräldrar/vårdnadshavare märker när jag gör något bra*. Efter klassindelningen består variabeln av de tre kategorierna *hög, medel respektive låg grad av uppmärksamhet från föräldrar*.

Individ

Impulsivitet är ett mått på basis av hur väl eleverna instämmer i påståendena: *Jag ser mig själv som en ganska impulsiv person, Jag tänker oftast efter innan jag talar eller gör saker samt Det händer att jag gör saker utan att tänka mig för*. Variabeln har sedan kategoriserats till *låg, medel respektive hög grad av impulsivitet*.

Aggressivitet är på samma sätt ett mått som baseras på hur väl eleverna instämmer i påståendena: *Jag tål inte att bli provocerad – då kan jag slå till någon, Om jag blir arg på någon drar jag mig inte från att skada honom/henne samt Den som gör mig arg ger jag mig på – även om han/hon inte slagit mig först*. Variabeln har sedan kategoriserats till *låg, medel respektive hög grad av aggressivitet*.

Antisocialt beteende mäts också enligt ovan fast med hjälp av påståendena: *Jag ljugar för att få fördelar eller slippa göra jobbiga saker, Jag är ofta ute på natten tillsammans med kamrater samt Jag kan få andra att tro på nästan vad som helst*.

Spänningssökande beteende har konstruerats enligt ovan, men med påståendena: *Jag gillar att göra spännande och farliga saker – även om det är förbjudet, Jag vill gärna vara där det händer spännande saker samt Jag gör dumma saker även om de är lite farliga*. Även denna kategoriserad enligt ovan.

Antisociala attityder slutligen mäts på samma sätt fast med hjälp av påståendena: *Det är fel att fuska i*

skolan, jag tycker att det är OK att ta något utan att fråga, om man inte blir upptäckt samt Det är viktigt att vara ärlig mot föräldrarna, även om de blir arga, med kategorierna låg, medel respektive hög grad av antisociala attityder.

Storkonsumtion av alkohol mäts genom en fråga om hur ofta eleverna vid ett och samma tillfälle dricker alkohol motsvarande minst 18 cl sprit (en halv "kvartering"), en hel flaska vin eller fyra stora flaskor stark cider/alkoläsk eller fyra burkar starköl/6 burkar folköl. Frågan har dikotomiserats och en grupp storkonsumenter har identifierats som en gång i månaden eller oftare dricker ovanstående mängd alkohol.

Narkotikaanvändning mäts genom frågan: Har Du någon gång använt narkotika? (Med narkotika avses t.ex. hasch, marijuana, amfetamin, ecstasy, LSD, kokain, heroin och GHB) där Ja eller Nej är möjliga svar på frågan. Poliserfarenhet mäts genom frågan Har Du någon gång åkt fast för polisen? Där svaren Ja respektive Nej är möjliga.

Mobbning mäts genom en fråga om huruvida eleverna har eller inte har varit med om att mobba eller trakassera andra elever i skolan det här läsåret. Utsatthet för brott mäts genom ett dikotomiserat index av tre frågor om utsatthet för hot, rån eller misshandel. Alternativen att man har eller inte har utsatts för något av dessa brott under det senaste året är möjliga.

Samhälle

Social tyngd är ett mått aggregerad nivå som konstruerats utifrån ett socialt index som styr resursfördelningen till individ och familjeomsorgen vid stadsdelsförvaltningarna. Indexet syftar huvudsakligen till att beskriva olika befolkningsgruppers behov av insatser. Se sid 11 för närmare beskrivning av hur indelningen gått till. Tre större geografiskt begränsade områden har skapats. Område 1 utgörs av de stadsdelar med lägst siffror på det sociala indexet på social tyngd: Bromma, Kungsholmen, Östermalm, Norrmalm, Södermalm, Älvsjö samt Hägersten-Liljeholmen. Område 2 utgörs av de stadsdelar som ligger runt genomsnittet för staden: Hässelby-Vällingby, Skarpnäck, Farsta och Enskede-Årsta-Vantör. Område 3 slutligen utgörs av de stadsdelsområden med högst social tyngd: Spånga-Tensta, Skärholmen och Rinkeby-Kista.

Otrygghet i bostadsområdet mäts genom frågan: Om Du går ut ensam sent en kväll i området där Du bor, känner Du dig då trygg eller otrygg? Där svarsalternati-

ven otrygg samt Går ej ut på kvällen av rädsla för att utsättas för brott har fått betydelsen ja, (otrygg i bostadsområdet). Medan alternativen Trygg och Går ej ut av andra orsaker har fått betydelsen Nej, (trygg i bostadsområdet).

Upplevelse av ordningsproblem i bostadsområdet är ett klassindelat index baserat på fyra frågor om upplevelsen av vandalism, försäljning av narkotika, berusade personer ute i bostadsområdet samt förekomst av våldsbrott i bostadsområdet. Alternativen låg, medel respektive hög grad av upplevda ordningsproblem i bostadsområdet är möjliga utifrån hur väl eleverna instämmer i de olika påståendena. För att undvika bortfall har alternativet vet ej hamnat i kategorin låg upplevelse av ordningsproblem.

Informell social kontroll mäts på samma sätt som ovan fast med hjälp av de fyra påståendena Om en vuxen såg mig göra något olagligt i mitt bostadsområde skulle nog mina föräldrar få reda på det, Vuxna skulle ingripa om någon helt öppet försökte sälja narkotika till ungdomar, Vuxna skulle ingripa om det blev slagsmål framför mitt hus samt Om jag blev räddad på allmän plats i bostadsområdet skulle vuxna ingripa. Variabeln har sedan klassindelats och består av alternativen låg, medel respektive hög informell social kontroll.

Anknytning till bostadsområdet är ett klassindelat index bestående av hur väl eleverna instämmer i påståendena: Så fort jag kan vill jag flytta till ett annat bostadsområde, Mina grannar brukar heja/hälsa på mig när vi möts, Jag trivs bra i mitt bostadsområde samt Om jag var tvungen att flytta skulle jag sakna bostadsområdet jag bor i. Kategorierna svag, medel respektive stark anknytning till skolan är möjliga. För att undvika bortfall har alternativet vet ej hamnat i kategorin låg anknytning till bostadsområdet.

BILAGA 2 – LOGISTISKA REGRESSIONER

Initialt presenteras de bivariata sambanden mellan varje enskild riskfaktor och den beroende variabeln strategiska brott. Därefter redovisas effekten av de olika riskfaktorerna på respektive nivå (närssamhälle, skola/kamrater, familj och individuell nivå) I modell 5 redovisas samtliga riskfaktorer kontrollerade för varandra.

Tabell 3. Logistiska regressionsanalyser separat för område I (Bromma, Kungsholmen, Östermalm, Norrmalm, Södermalm, Älvsjö och Hägersten-Liljeholmen) n=1 416.

RISKFAKTORER	BIVARI- ATA SAM- BAND	MODELL 1	MODELL 2	MODELL 3	MODELL 4	MODELL 5
Samhälle/struktur						
Social tyngd (ref:Låg)						
Medel						
Hög						
Otrygghet i bostadsområdet (Ref: Nej/Trygg)	1,0					
Ja/Otrygg	0,8					
Upplevelse av ordningsproblem i bostadsområdet (ref: Låg)	1,0***	1,0***				1,0**
Medel	3,4***	3,5***				1,7
Hög	11,7***	12,2***				3,4**
Informell social kontroll (Ref: Hög)	1,0***	1,0**				1,0
Medel	1,9**	1,8*				1,2
Låg	2,8***	2,2**				2,0
Anknytning till bostadsområdet (Ref: Stark)	1,0**	1,0**				1,0
Medel	1,4	1,2				1,2
Svag	2,1**	2,2**				2,0
Skola/kamrater						
Skolprestation (Ref: Hög)	1,0***		1,0**			1,0**
Medel	1,9**		1,3			1,6
Låg	7,8***		3,5***			5,3**
Anknytning till skolan (Ref: Stark)	1,0***		1,0			
Medel	1,9**		1,3			
Svag	4,9***		1,7			
Skolk (Ref: Nej)	1,0***		1,0***			1,0
Ja	6,1***		3,9***			1,8
Kriminella kamrater (Ref: Nej)	1,0***		1,0***			1,0***

RISIKFAKTORER	BIVARI- ATA SAM- BAND	MODELL 1	MODELL 2	MODELL 3	MODELL 4	MODELL 5
Ja	7,4***		3,7***			3,2***
Kamrater som storkonsumerar alkohol (Ref: Nej)	1,0***		1,0			
Ja	3,7***		1,4			
Kamrater som provat narkotika (Ref: Nej)	1,0***		1,0			1,0
Ja	3,9***		1,4			0,5
Familj						
Brist i tillsyn (Ref: Ingen/liten)	1,0***			1,0***		1,0
Medel	2,1**			1,6		1,2
Stor	6,1***			4,4***		2,5*
Anknytning till familjen (Ref: Stark)	1,0**			1,0		
Medel	1,6			1,2		
Svag	2,6***			1,0		
Grad av uppmärksamhet från föräldrar (Ref: Hög)	1,0***			1,0***		1,0
Medel	2,1***			1,5		2,0
Låg	7,9***			5,5***		2,3*
Individ						
Grad av impulsivitet (Ref: Låg)	1,0***				1,0**	
Medel	1,2				0,9	
Hög	5,1***				2,1	
Grad av aggressivitet (Ref: Låg)	1,0***				1,0**	1,0**
Medel	7,5***				3,5**	3,5
Hög	21,8***				4,7**	5,7**
Grad av antisocialt beteende (Ref: Låg)	1,0***				1,0	
Medel	4,3***				1,6	
Hög	16,9***				2,3	
Grad av spännings-sökande beteende (Ref: Låg)	1,0***				1,0	
Medel	1,9				0,6	
Hög	7,9***				0,8	
Grad av antisociala attityder (Ref: Låg)	1,0***				1,0**	1,0
Medel	2,6***				1,5	2,7
Hög	6,3***				2,9**	2,9*

Storkonsument av alkohol (Ref: Nej)	1,0***			1,0**	1,0***	
Ja	8,8***			2,6**	3,4***	
Använt narkotika (Ref: Nej)	1,0***			1,0	1,0**	
Ja	8,7***			1,7	3,3**	
Poliserfarenhet (Ref: Nej)	1,0***			1,0**	1,0	
Ja	5,1***			1,9**	1,3	
Har mobbat ngn (Ref: Nej)	1,0***			1,0		
Ja	3,9***			1,3		
Utsatthet för brott (Ref: Nej)	1,0***			1,0		
Ja	4,7***			1,2		
Nagelkerke R2		0,16	0,23	0,11	0,27	0,41

*= Signifikant på 10 % nivå ($p \leq 0,10$) **= Signifikant på 5 % nivå ($p \leq 0,05$) ***=Signifikant på 1 % nivå ($p \leq 0,01$)

Tabell 4. Logistiska regressioner separat för område 2 & 3 med hög social tyngd (Hässelby-Vällingby, Skarpnäck, Farsta, Enskede-Årsta-Vantör, Spånga-Tensta, Skärholmen och Rinkeby-Kista) n=1 499.

RISKFaktorER	BIVARI-ATA SAM-BAND	MODELL 1	MODELL 2	MODELL 3	MODELL 4	MODELL 5
Samhälle/struktur						
Social tyngd (ref:Låg)						
Medel						
Hög						
Otrygghet i bostadsområdet (Ref: Nej/Trygg)	1,0					
Ja/Otrygg	0,8					
Upplevelse av ordningsproblem i bostadsområdet (ref: Låg)	1,0***	1,0***				1,0
Medel	1,9***	2,0***				1,2
Hög	4,9***	4,6***				1,2
Informell social kontroll (Ref: Hög)	1,0***	1,0***				1,0**
Medel	1,4	1,1				1,2
Låg	2,6***	2,2***				2,0**
Anknytning till bostadsområdet (Ref: Stark)	1,0					
Medel	1,0					

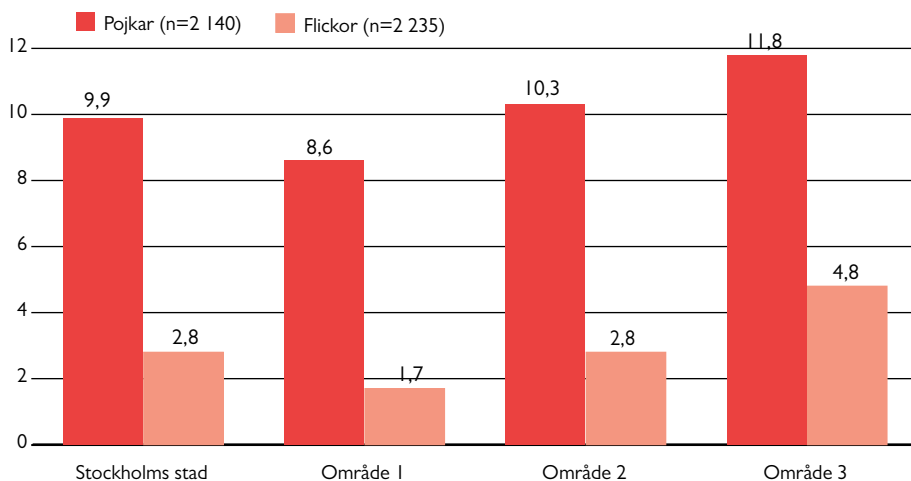
RISKFaktorER	BIVARI-ATA SAM-BAND	MODELL 1	MODELL 2	MODELL 3	MODELL 4	MODELL 5
Svag	1,13					
Skola/kamrater						
Skolprestation (Ref: Hög)	1,0***		1,0***			1,0**
Medel	1,1		0,7			0,6
Låg	3,5***		1,8**			1,4
Anknytning till skolan (Ref: Stark)	1,0***		1,0**			1,0
Medel	2,1***		1,3			1,1
Svag	5,1***		2,2**			1,2
Skolk (Ref: Nej)	1,0***		1,0***			1,0**
Ja	6,3***		3,8***			1,6**
Kriminella kamrater (Ref: Nej)	1,0***		1,0***			1,0***
Ja	12,0***		7,2***			4,4***
Kamrater som storkonsumerar alkohol (Ref: Nej)	1,0***		1,0*			1,0
Ja	2,7***		0,6			1,4
Kamrater som provat narkotika (Ref: Nej)	1,0***		1,0***			1,0***
Ja	6,3***		2,2***			2,7***
Familj						
Brist i tillsyn (Ref: Ingen/liten)	1,0***			1,0***		1,0
Medel	2,0***			2,1***		0,9
Stor	5,5***			4,5***		1,0
Anknytning till familjen (Ref: Stark)	1,0***			1,0		
Medel	0,9			0,6		
Svag	2,5***			1,0		
Grad av uppmärksamhet från föräldrar (Ref: Hög)	1,0***			1,0***		1,0
Medel	1,1			1,0		1,0
Låg	4,5***			3,4***		1,8
Individ						
Grad av impulsivitet (Ref: Låg)	1,0***				1,0	
Medel	1,6**				0,9	
Hög	3,7***				1,3	
Grad av aggressivitet (Ref: Låg)	1,0***				1,0***	1,0***
Medel	1,7**				1,2	0,9
Hög	8,6***				2,8**	2,4**

RISKFaktorER	BIVARI- ATA SAM- BAND	MODELL 1	MODELL 2	MODELL 3	MODELL 4	MODELL 5
Grad av antisocialt beteende (Ref: Låg)	1,0***				1,0	
Medel	2,4***				1,0	
Hög	12,1***				1,5	
Grad av spänningssökande beteende (Ref: Låg)	1,0***				1,0	
Medel	1,7				0,8	
Hög	6,1***				0,9	
Grad av antisociala attityder (Ref: Låg)	1,0***				1,0***	1,0*
Medel	3,3***				2,3**	1,6
Hög	10,7***				3,9***	2,4*
Storkonsument av alkohol (Ref: Nej)	1,0***				1,0	1,0
Ja	5,5***				1,3	1,4
Använt narkotika (Ref: Nej)	1,0***				1,0***	1,0***
Ja	12,7***				2,9***	2,7***
Poliserfarenhet (Ref: Nej)	1,0***				1,0***	1,0***
Ja	9,8***				4,6***	3,3***
Har mobbat ngn (Ref: Nej)	1,0***				1,0***	1,0**
Ja	5,6***				2,1***	1,7**
Utsatthet för brott (Ref: Nej)	1,0***				1,0	
Ja	2,9***				1,1	
Nagelkerke R2		0,11	0,37	0,13	0,42	0,49

*= Signifikant på 10 % nivå (p≤0,10) **= Signifikant på 5 % nivå (p≤0,05) ***=Signifikant på 1 % nivå (p≤0,01)

BILAGA 3 – MOTSVARANDE UPPGIFTER SOM I FIGUR 4 FAST FÖR ÅR 2000

Figur 8. Andelar pojkar och flickor i åk. 9 som år 2000 uppgivit att de begått minst ett strategiskt brott de senaste 12 månaderna i Stockholm stad samt i område 1, 2 och 3.





SOCIALTJÄNST- OCH
ARBETSMARKNADSFÖRVALTNINGEN
Preventioncentrum Stockholm